

DİHLEVÎ, Nezîr Ahmed

(bk. NEZİR AHMED DİHLEVÎ).

DİLÇİN, Cem

(1942-2013)

Eski Türk edebiyatçısı, şair.

18 Ekim 1942'de Çankırı'nın Yenimahalle semtinde doğdu. Babası Türk Dil Kurumu uzmanlarından A. Dehri Dilçin'dir. Ailesi Çankırı'nın köklü eşrafından olup şair, yazar ve milletvekili Ahmet Talat Onay'ın da yakın akrabasıdır. Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun olunca (1961) babasının isteği üzerine kaydolduğu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kısa bir süre sonra bıraktı, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi (1963). Askerlik görevi için ara verdiği (1964-1966) yüksek öğrenimini 1970'te tamamladı. Mezun olduğu fakültede Türkçe kompozisyon dersi okutmanı oldu (1971). Bir süre Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nde Osmanlı paleografyası okuttu (1975-1981), ardından Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü asistanlığına getirildi. Hasibe Mazioğlu'nun danışmanlığında hazırladığı *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük* adlı teziyle doktorasını tamamladı (1984). Aynı fakültenin Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent (1987), doçent (1996) ve profesör (2002) oldu.

Türk Dil Kurumu'nda uzun yıllar hizmet etti. Derleme ve Tarama kollarında sözleşmeli uzman sıfatıyla görev yaptı (1971-1981). Türk Dil Kurumu aslı üyeliği yanında Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi başkanlığında, Türk Dili Yüksek Danışma Kurulu üyeliğinde bulundu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yaz Okulu'nda konuk öğretim üyesi olarak çalıştı (1997-2003). Kendi isteğiyle emekliye ayrıldığı 2006 tarihinden sonra Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora dersleri verdi (2006-2008). 1 Kasım 2013 tarihinde Ankara'da öldü ve Karşıyaka Mezarlığı'na gömüldü.

Dil, edebiyat ve şiir sevgisini küçük yaşlarda ailesinden alan Cem Dilçin, eski harflerle okuma yazmayı dedesi İsmail Rahmi Koçhisarlı'dan öğrenmiş, ortaokul çağlarında iken şiir yazmaya başlamıştır. Babasıyla Ahmet Talat Onay'ın sohbetlerinde aruz bilgisi ve klasik şiir zevki almış, üniversitede ve Türk Dil Kurumu'nda önemli

Cem Dilçin

hocalarla çalışma fırsatı bulmuştur. Türk Dil Kurumu'nda yürütülen projelerde Ömer Asım Aksoy, Agâh Sırrı Levend, A. Dilaçar ve Ferit Devellioğlu ile birlikte olmuş, onların sözlük ve klasik metin çözümleme birikimlerinden yararlanmış. İlk gençlik yıllarında yazdığı şiirlerden sonra daha çok klasik edebiyat bilgisi ve kültürüyle harmanladığı mizahî şiirlere ve tarih manzumelerine yönelmiş, dostları ve meslektaşlarının özel günleri için yazdığı tarihlerle bazı mizahî şiirleri kendisi için hazırlanan armağanda yayımlanmıştır (*TUBA, Cem Dilçin Armağanı I, XXXI-II/1* [2009], s. LV-LXXIX). 1001 beyitlik "Mecnûn-nâme (Tehzil-i Leylâ vü Mecnûn)" adlı manzumesi Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'una yazılmış bilinen tek tehzil örneğidir (*TUBA, Hasibe Mazioğlu Armağanı I, XXI* [1997], s. 230-301).

Cem Dilçin metin neşrinden retorik çalışmalara, tematik incelemelerden stilistik değerlendirmelere kadar pek çok alanda eser vermiş, özellikle Fuzûlî ve divan şiirinde geometrik yapı üzerine gerçekleştirdiği yayınlarla dikkati çekmiştir. Divan şiirinin çözümlenmesinde, klasik şerh metodunun yanı sıra modern eleştiri yöntemlerinin de kullanılması gerektiği fikrini savunmuştur. 1991'de yazdığı "Fuzûlî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi" adlı makalesi (*Türkoloji Dergisi, IX/1* [1991], s. 43-98), daha sonra yapılan ve divan şiirini modern metin inceleme metotlarıyla ele alan çalışmalara öncülük etmiştir. *Türk Ansiklopedisi*'ne kırka yakın madde yazmış, çoğu *Türk Dili, Türkoloji, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* ve *Journal of Turkish Studies-Türklük Bilgisi Araştırmaları*'nda yayımlanan makale ve bildirilerinin sayısı otuzu aşmıştır.

Eserleri. 1. Yeni Tarama Sözlüğü (Ankara 1963). Ömer Asım Aksoy ve Dehri

Dilçin tarafından toplam on iki cilt halinde yayımlanan *Tarama Sözlüğü*'nün taneksiz madde başlarını ve eski harfli dizinini içeren tek ciltlik bir sözlüktür. Eser, geniş bir çalışma grubuyla ve aralıklarla kırk iki yılda hazırlanan *Tarama Sözlüğü*'nün kullanımını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. **2. Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük** (Ankara 1991). Doktora tezinin birtakım ilâve ve değişikliklerle yayımlanan şeklidir. Eser Hoca Mesud'un hayatı, edebî kişiliği, eserleri, *Süheyl ü Nevbahâr*'ın incelenmesini ve karşılaştırmalı metnini içeren dört bölümden oluşmaktadır. Ayrıca metinde geçen 3300'ü aşkın eski Türkçe kelime ve deyim bir sözlük halinde esere eklenmiştir. **3. Örneklerle Türk Şiir Bilgisi** (Ankara 1983, 1992). Türk şiirinin vezin, kafiye, redif, biçim ve tür zenginliğiyle beraber kullanılan söz sanatlarının da örneklerle ele alındığı kapsamlı bir çalışmadır. **4. Studies on Fuzulî's Divan: Fuzulî Divanı Üzerine Notlar** (Harvard University, 2001). Divanda ses ve söz tekrarları, ikilemeler, paralel ve simetrik söz ve anlam yapıları, kavram, mazmun ve motif uyumu, işlevsel vezin tasarrufları, söz dizimi tercihleri vb. üslup özelliklerinden hareketle kasideler dışındaki 2723 beytin incelendiği ve divanın matbu nüshalarının yanı sıra Latin harfleriyle daha önce yapılmış üç neşrinin karşılaştırıldığı özgün bir eserdir. **5. Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler** (İstanbul 2010). **6. Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler** (İstanbul 2011). Bu iki eserin önemli bir kısmı yazarın makale ve bildirilerinin derlenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ömür Ceylan, "Yaşayan Osmanlı Tebessümü: Cem Dilçin ve Mizahî Şiirleri", *Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Ulusal İletişim Kongresi Bildiriler Kitabı*, Erzurum 2011, s. 65-73; Zehra Toska, "Cem Dilçin'in Hayat Hikayesi ve Yayınları: O Günlerden Bugünlere", *TUBA, Cem Dilçin Armağanı I, XXXIII/1* (2009), s. XIX-LII; Günay Kut, "Şair ve Tarih Düşürme Üstadı Cem Dilçin", a.e., s. LV-LXXIII.

ÖMÜR CEYLAN

DİLGAN, Ahmet Hamit

(1901-1976)

Matematikçi, bilim tarihçisi.

18 Mart 1901'de İstanbul'da doğdu. Babası Mehmet Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. 1921'de Vefa Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl kaydolduğu İstanbul Fen Fakültesi'ni matematik ve genel fizik lisansı öğrenimi görerek 1924'te